

УКРАЇНСЬКІ АНЕКДОТИ ПРО МОСКАЛІВ У ПОВСЯКДЕННІЙ КОМУНІКАЦІЇ ПОЛТАВЦІВ

*Ярошенко М.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: *Жалій Тамара Віталіївна* – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Попри складні умови, які зараз супроводжуються військовими діями в Україні, порушенням агресорами норм міжнародного гуманітарного права, втратами наших воїнів та захисниць, український народ продовжує зберігати свої унікальні риси. Гумор супроводжує українську націю впродовж усіх етапів історичного розвитку, ми маємо веселу вдачу, вміємо висміяти проблеми, розглянути невдачі в сатиричній площині. Це один із способів протистояти перешкодам, підбадьорювати одне одного навіть у найскладніші життєві часи.

У статті простежимо, яке місце посідають українські анекдоти про москалів у повсякденній комунікації полтавців. У результаті польового дослідження нам вдалося зібрати 105 анекдотів про москалів, які використовуються у повсякденній комунікації учнями та їхніми батьками, членами родини, педагогами Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа №2 Полтавської міської ради Полтавської області». Ми їх зібрали в порядку частотності вживаності (один респондент мав право розповісти не лише 1 анекдот).

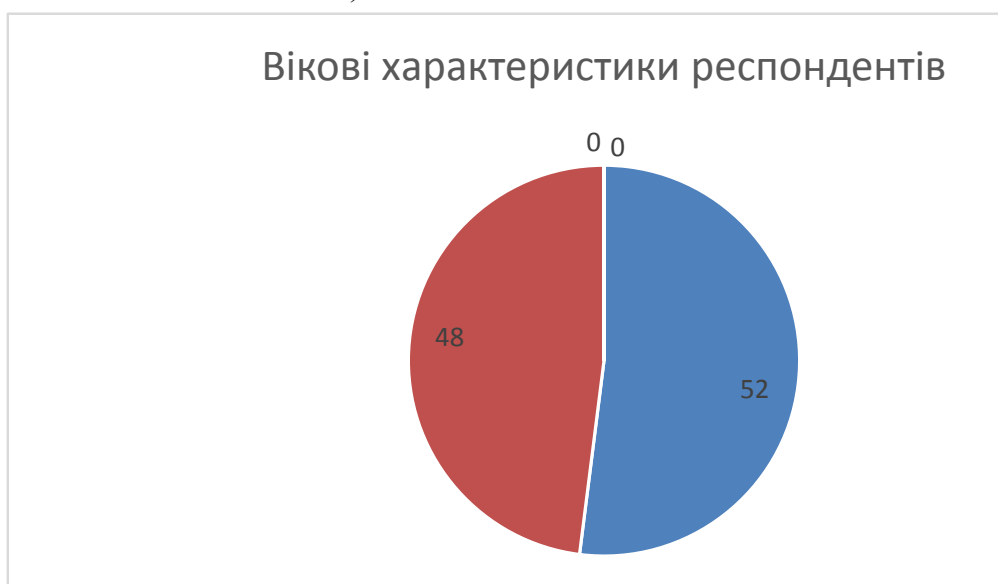

Рис. 1. Розподіл респондентів за віком

Ми опитали 52 особи віком від 15 до 18 років і 48 осіб віком від 19 до 72 років. Причому особи, старші 18 років, частіше використовують у повсякденному спілкуванні анекдоти, в тому числі українські анекдоти про москалів (100% респондентів), а у підлітків цей відсоток становить 80 (понад 41 особа). У підлітків хлопці частіше використовують анекдоти в комунікації, особливо в соціальних мережах, інструментах соціальних комунікацій, ніж у дівчат.

Рис. 2. Систематичність використання анекдотів у повсякденному спілкуванні хлопців-підлітків

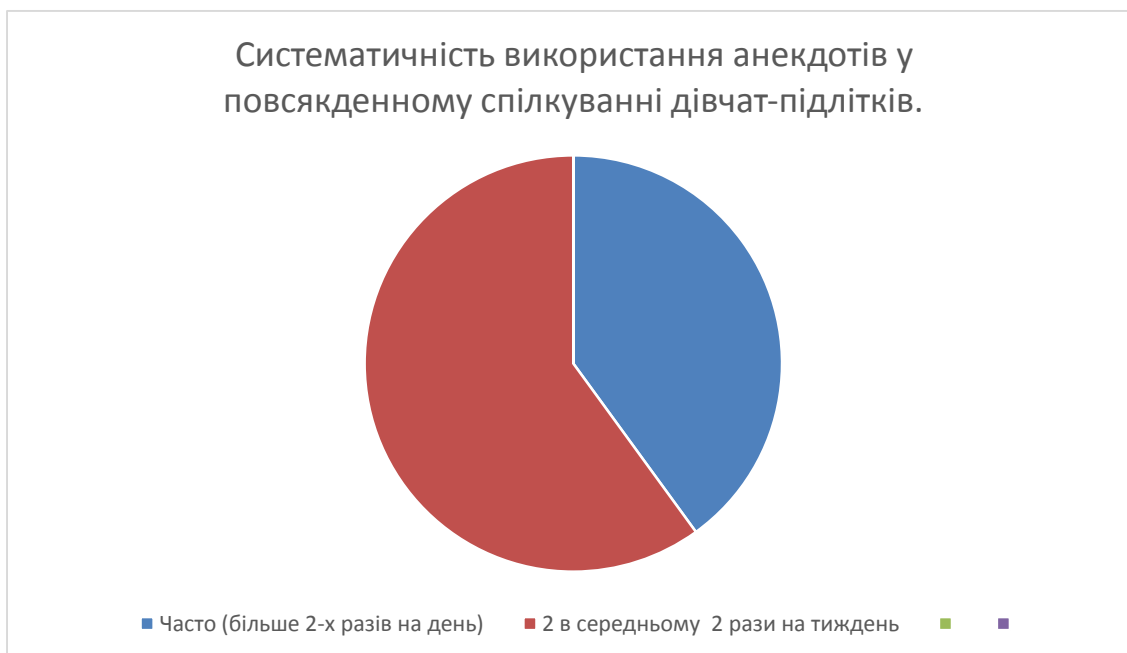

Рис. 3. Систематичність використання анекдотів у повсякденному спілкуванні дівчат-підлітків

Як бачимо, анекдоти побутують у молодіжному середовищі, однак юнаки-підлітки їх частіше використовують у повсякденному спілкуванні. Респонденти у віці від 19 до 72 років, незалежно від статі, активно використовують їх для комунікації. З-поміж причин використання анекдотів про москалів респонденти визначили: висловлення емоцій у нетрадиційній формі, збереження психічного здоров'я (вікова категорія 19+), прагнення сподобатися друзям, бажання отримати прихильність від особи протилежної статі (вікова категорія 15+).

Таблиця 1

Кореляція українських анекдотів про москалів за віком респондентів

Вік респондентів	Кількість осіб	Кількість анекдотів	Відсоток
15-18 років	52 (за статтю – 50/50)	46	44
19-68 років	48 (за статтю – 50/50)	59	56

Нам удалося зібрати 270 анекдотів, однак після усунення збігів їхня кількість становить 105. Зібраний матеріал дає змогу не лише розкрити питання про особливості українських анекдотів про москалів, а й висвітлити питання про причини (стимули, мотиви) їхнього використання під час комунікації представниками обох статей у розрізі належності до вікових категорій.

Найважливішою рисою національного характеру українців видається здатність до самозбереження. Так, В. Храмова в передмові до збірки «Українська душа» справедливо зазначає: «Нація, попри релігійну формацію душі, що йшла з Візантії, а також трагічний історичний досвід, демонструє величезну життєлюбність і життєздатність з орієнтацією на сьогодні, а не на трансцендентну далечінь» [1, с. 2]. З-поміж досліджень представників народної сміхової культури визначаємо особливості цього жанру, який є реальним узагальненням соціально-життєвого досвіду, викладеному в такій цікавій формі.

Ми збрали українські анекдоти про москалів, які використовувалися і до 24 лютого, і після, то бачимо різку зміну акцентів із помірковано-ліберального до засуджуюче-категоричного ставлення.

Узявши за основу тематичну класифікацію, варто такі твори віднести до соціально-побутових. А щодо понятійного апарату, маємо низку альтернативних тлумачень терміну «москаль». Фольклорний образ москаля має різні типи. Москаль розглядається як солдат (як правило, до 2014 року) імперської армії, який повертається додому після походу [6-7]. Другим типовим образом москаля є мешканець росії як «інший», «чужий», «неукраїнський». Звісно, сьогодні новий образ москаля-загарбника видається найбільш жорстоким, хитрим, підступним, який сліпо вірить путіну і всій рашистській владі, не має своєї точки зору щодо подій, які відбуваються [2, с. 190; 3].

Щодо таких неординарних дикунів українці погоджуються застосовувати фізичне знищення, вважаючи, що мають на це повне моральне і юридичне право. Такі образи представлені в анекдотах у вигляді летального кінця москалів чи мрії про такий результат [4-5]. Безумовно, що така ревність з боку українців щодо захисту України, малої батьківщини, родини зумовлюється незаконною несправедливою агресією рашистів, грубим порушенням норм міжнародного гуманітарного права, невизнанням війни як способу ведення збройного конфлікту. Це закономірно надзвичайно оперативно знайшло своє відображення в сучасному фольклорі.

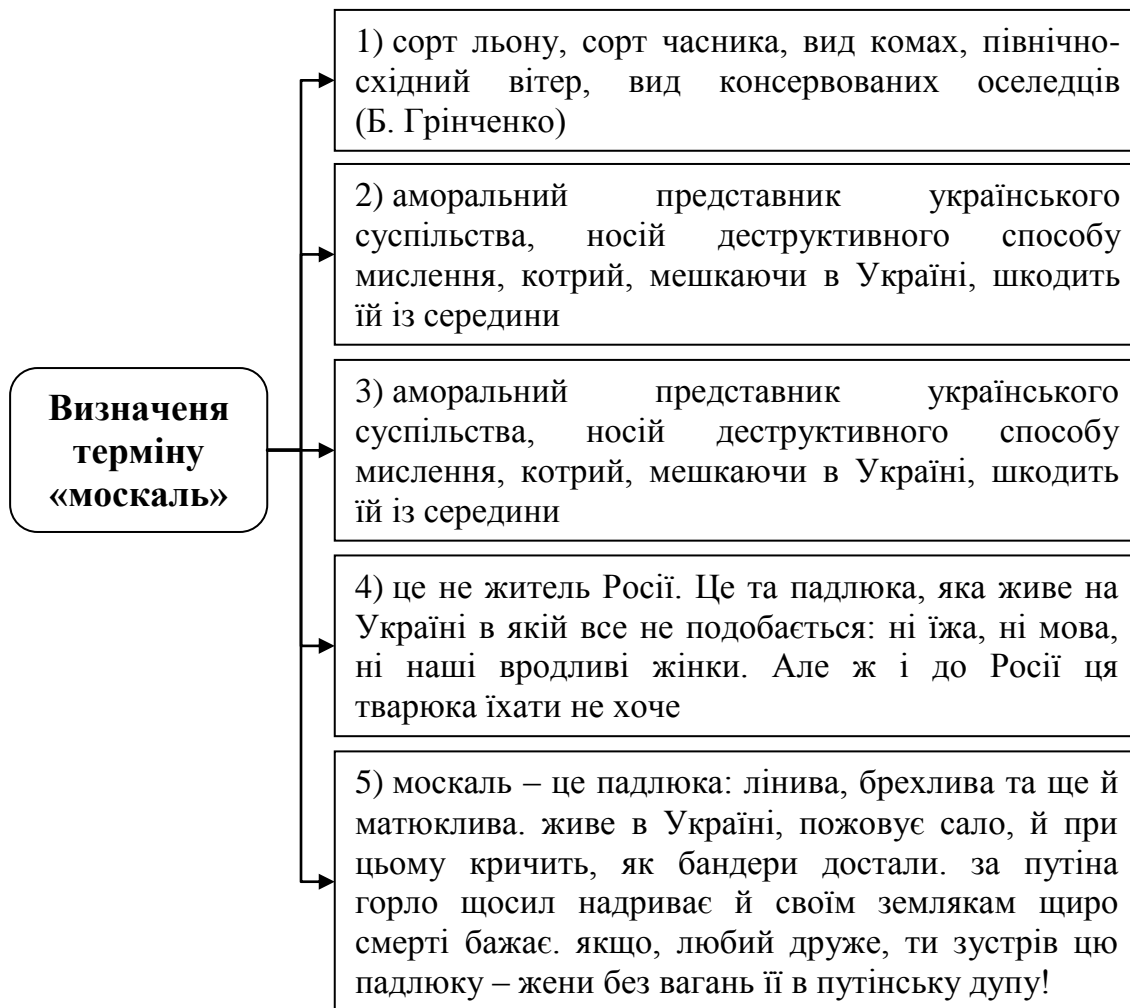

Рис. 2. Альтернативні визначення терміну «москаль»

Ми погоджуємося з думкою Г. Гачева: «Багатоваріантність народів та їх культур – це скарб людства. Подібно до того, як у симфонічному оркестрі кожний інструмент має свій тембр, так і кожний народ наділений особливим талантом бачити світ і творити речі таким чином, який не притаманний народові-сусідові. Таким чином, народи на планеті доповнюють один одного і нам необхідно не просто мати терпимість, толерантність до відмінностей між народами та їх культурами, але відчувати до них любов так само, як ми поважаємо розподіл праці у виробництві» [8, с. 9].

В українських анекдотах про москаля знаходимо фонетичні мімікрії. Це метод, за якого констатуємо фонетичну схожість загальнозживаної лексики та стилістично зниженої. В анекдотах часто ненормативна лексика замінюється співзвучними мовними одиницями. Використанням цих лексем також досягнуто ефект парадоксу: в першій фразі лексему сприймають як нормативну, однак подальший контекст вказує на використання її як лихослів'я: «– Який москаль не любить швидкої їзди?! – Українці, дайте їм уже їзди, та нехай звалять!».

Підбиваючи підсумок, констатуємо те, що українська нація – толерантна, відкрита для спілкування, яка уособлює найкращі зразки піклування про представників інших народів, які мешкають на її території. Українці залишаються відкритими для спілкування попри зовнішні й внутрішні чинники, які не дають можливість повноцінно розвиватися зараз. Однак ми відкриті до міжкультурного діалогу, обміну традиціями, вимагаємо поваги до себе особисто й до своєї культури, нетерпимо ставимося до будь-яких проявів несправедливості, не сприймаємо пристосуванства, підлості, хитрощів, зверхності, агресивності, насилля.

Список використаних джерел:

1. Барсукова В. І., Топачевський С. К. Перекладацький підхід до класифікації жартів / В. І. Барсукова, С. К. Топачевський. Житомир, 2014. 6 с.
2. Бассай С. М. Анекдот як феномен культури. *Актуальні проблеми науки та освіти : збірник наукових праць*. Маріуполь : МДУ, 2012. С. 190–191.
3. Болдирева А. Є. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі романів П. Г. Вудхауза) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / А. Є. Болдирева. 2007. 24 с.
4. Гайдар Т. Жанри фольклору та відображення в них виховного ідеалу українців. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 3. С. 9–12.
5. Голубовська І. О. Паремії як відбиття ціннісних пріоритетів етнічної спільності. *Мовознавство*. 2004. № 2–3. С. 66–74.
6. Дубравська З. Р. Паремії як засіб пізнання системи мови. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3(44.3). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/19.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).
7. Кирчів Р. Етюди до студій над українським народним анекдотом. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008. 268 с.
8. Мокієнко В. М. Значення української пареміології для історико-етимологічного аналізу слов'янських прислів'їв і приказок. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 9–21.